

УДК 631.95:504.06:351:349.6(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.37>

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТОНІКА УПРАВЛІННЯ ПЕДОСФЕРОЮ: ВИДИ СУБ'ЄКТІВ І МЕЖІ ЇХ КОМПЕТЕНЦІЇ

Чудненко В.О.,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0006-7824-6125

Чудненко В.О. Інституційна архітектура управління педосферою: види суб'єктів і межі їх компетенцій.

В статті запропоновано цілісну модель інституційної архітектури управління педосферою України, зосереджену на типології суб'єктів та окресленні меж їхньої компетенції у воєнний і післявоєнний періоди. Відзначено головні повноваження окремих центральних органи виконавчої влади: Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (стандарти якості ґрунтів, державний екомоніторинг, політика ґрунтозахисту в агросекторі, агротехнологічні регламенти, стимулюючі інструменти), Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (кадастровий облік, землеустрій, зміна цільового призначення, обмеження у користуванні), Державна екологічна інспекція (нагляд, перевірки, розрахунок і стягнення збитків), Державна служба надзвичайних ситуацій та оператори гуманітарного розмінування (обстеження, очищення, безпекові протоколи), Міністерство охорони здоров'я України (санітарно-епідеміологічні критерії ризику). Окремою категорією визначено військові адміністрації (тимчасові режими безпеки, доступ на території), органи місцевого самоврядування (просторове планування, локальні регламенти ґрунтокористування, комунікація ризиків, утримання об'єктів), спеціалізовані державні агенції/фонди (фінансування ремедіації, управління проєктами), а також наукові установи та верифікаційні лабораторії (методики, MRV-системи даних), які виконують експертно-аналітичну функцію. До стейкхолдерів залучаються землекористувачі, агрокомпанії, оператори інфраструктури, громади та міжнародні донори.

Обґрунтовано принципи розмежування компетенцій: законність і спеціальна компетенція, субсидіарність (перенесення виконання на рівень, найближчий до проблеми), запобіжність і ризик-орієнтованість (пріоритизація ділянок за токсикологічними, агрономічними та соціально-економічними критеріями), «забруднювач платить», відкриті дані/прозорість. Виявлено типові колізії: дублювання нагляду Державної екологічної інспекції України та органами місцевого самоврядування; неузгодженість процедур тимчасового обмеження користування землями; прогалини у взаємодії кадастрових і екомоніторингових реєстрів; невизначені «ворота даних» для гуманітарного розмінування. Запропоновано інструменти архітектурного вирішення: матриця RASCI для міжвідомчих ролей; кризові SOP (інвентаризація забруднень, відбір проб, GIS-картографування, chain of custody); єдиний реєстр забруднених/відновлених земель; стандартизовані пороги ризику для управлінських рішень; контрактні механізми (PSO/PPP) для ремедіації; екологічні фонди з прозорими правилами доступу; ex ante/ex post оцінювання політик через KPI (повнота інвентаризації, швидкість очищення, відновлена площа, зниження ризиків здоров'ю). Стаття демонструє, як узгоджена інституційна архітектура перетворює розпорошені повноваження на керований, підзвітний і результативний процес відновлення ґрунтів у відповідності до європейських стандартів.

Ключові слова: педосфера; публічне адміністрування; суб'єкти управління; інституційна компетенція; ризик-орієнтований нагляд; екомоніторинг ґрунтів; ремедіація (рекультивация); гуманітарне розмінування; відкриті дані (GIS-реєстри).

Chudnenko V.O. Institutional architecture of pedosphere governance: types of actors and the boundaries of their competences.

The article proposes an integrated model of the institutional architecture of pedosphere governance in Ukraine, focusing on the typology of actors and the delineation of their competences during wartime

and the post-war recovery period. It identifies the core mandates of selected central executive authorities: the ministries responsible for the economy, environment and agriculture (soil quality standards, state environmental monitoring, soil-protection policy in the agrarian sector, agrotechnological regulations, incentive instruments); the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre (cadastral accounting, land management, changes of designated purpose, use restrictions); the State Environmental Inspectorate of Ukraine (oversight, inspections, calculation and recovery of damages); the State Emergency Service and humanitarian demining operators (survey, clearance, safety protocols); and the Ministry of Health of Ukraine (sanitary-epidemiological risk criteria). A separate category comprises military administrations (temporary safety regimes, access to territories), local self-government bodies (spatial planning, local soil-use by-laws, risk communication, asset maintenance), specialized state agencies/funds (remediation finance, project management), as well as research institutions and verification laboratories (methodologies, MRV data systems) performing expert-analytical functions. Stakeholders include land users, agribusiness companies, infrastructure operators, communities, and international donors.

Principles for competence allocation are substantiated as follows: legality and special competence; subsidiarity (implementation at the level closest to the problem); precaution and risk-orientation (prioritizing sites by toxicological, agronomic and socio-economic criteria); the polluter-pays principle; and open data/transparency. Typical conflicts are revealed: duplication of oversight by the State Environmental Inspectorate and local authorities; inconsistency in procedures for temporary land-use restrictions; gaps in interoperability between cadastral and environmental-monitoring registries; and undefined “data gateways” for humanitarian demining. Architectural solutions are suggested: an interagency RASCI matrix; crisis SOPs (contamination inventory, sampling, GIS mapping, chain of custody); a unified register of contaminated/restored lands; standardized risk thresholds for managerial decisions; contractual mechanisms (PSO/PPP) for remediation; environmental funds with transparent access rules; and ex ante/ex post policy evaluation via KPIs (inventory completeness, clearance speed, restored area, reduction of health risks). The article demonstrates how a coherent institutional architecture can transform dispersed mandates into a governed, accountable and results-oriented process of soil restoration aligned with European standards.

Key words: pedosphere; public administration; governance actors; institutional competence; risk-based supervision; soil environmental monitoring; remediation (reclamation); humanitarian demining; open data (GIS registries).

Постановка проблеми. Педосфера є критичним ресурсом продовольчої безпеки, довкілля та повоєнного відновлення. В умовах воєнного стану різко загострилися ризики вибухонебезпечного, хімічного та біологічного забруднення ґрунтів, руйнування меліоративної інфраструктури й ерозійні процеси. Водночас інституційне поле управління розпорошене між низкою центральних органів виконавчої влади, військовими/військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Відсутність узгоджених SOP, дублювання наглядових функцій, прогалини у взаємодії кадастрових і екомоніторингових реєстрів, невизначені «ворота даних» для гуманітарного розмінування та нечіткі межі компетенцій ускладнюють оперативні рішення щодо обстеження, тимчасових обмежень користування, ремедіації та фінансування. Потрібна цілісна інституційна архітектура, що забезпечить законність, субсидіарність, ризик-орієнтованість і підзвітність управлінських рішень, сумісну з європейськими стандартами.

Метою статті є теоретично й прикладно обґрунтувати модель інституційної архітектури управління педосферою України у воєнний і післявоєнний періоди, уточнити види суб'єктів та межі їх компетенції, а також запропонувати інструменти координації, процедурні стандарти та цифрову інфраструктуру даних для ефективного, прозорого й результативного прийняття рішень.

Стан дослідження. Окремі питання педосфери в Україні були предметом дослідження: С.В. Шарапова, ВА Кашкіна досліджували сучасний стан та напрями розвитку системи моніторингу земель і ґрунтів в Україні; Н.С. Гавриш досліджував правовий режим ґрунтів в Україні; С.А. Балюк, В.В. Медведєв - екологічний стан ґрунтів України; І.П. Яцук, В.В. Дегтярьов, Д.Г. Тихоненко – моніторинг ґрунтів природних та агроєкосистем як наукова основа збереження ґрунтового різноманіття та ін.

Виклад основного матеріалу. Публічне адміністрування – це діяльність суб'єкта публічної адміністрації, спрямована на виконання владних повноважень публічного змісту, що відбувається шляхом використання засобів управління, надання адміністративних послуг, участі у відносинах

відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, застосування заходів впливу за порушення правил, встановлених публічною адміністрацією [1, с. 102–103].

В європейській адміністративно-правовій доктрині термін «публічна адміністрація» є синонімом терміну «орган державної влади». В європейських нормативних актах термін «публічна адміністрація» також згадується в різних контекстах. Як «публічна служба» (public service), «центральні уряди» (central governments), «регіональні органи, місцеві та інші органи публічної влади» (regional, local and others public authorities) [2]. З таким твердженням ми не можемо погодитися, адже, відповідно до національного законодавства до органів державної влади не відносяться органи місцевого самоврядування. Хоча, з аналізу Закону України «Про місцеве самоврядування» дані суб'єкти виконують публічні повноваження, якщо держава їх їм делегує, зокрема, і в лісовій сфері. Саме тому, зміст концепції європейського розуміння поняття суб'єктів публічного адміністрування, на нашу думку, є вужчим ніж його визначають вітчизняні науковці.

На думку Шуліка Є.Є. поняття «публічна адміністрація» означає відповідну систему органів публічної влади та діяльність цих органів, а також інших інституцій, які забезпечують виконання законів, підпорядковані політичній владі та виконують публічно-управлінські функції (сюди відносяться органи виконавчої влади, виконавчі органи місцевого самоврядування на рівні села, селища, міста, державна служба, служба в органах місцевого самоврядування) [3, с. 74].

В.Я. Настюк визначає публічну адміністрацію як систему органів та установ, які підпорядковані політичному керівництву держави, забезпечують виконання закону, діють у публічних інтересах і наділені повноваженнями публічної влади [4, с. 553].

І.В. Патерило вважає, що «публічна адміністрація» є складним системним утворенням, у межах якого об'єднується велика кількість суб'єктів, задіяна у реалізації Конституції та законів України, а також актів Президента України, що має на меті задоволення публічного інтересу [5, с. 85]. Наразі, дане визначення залишає поза увагою реалізацію норм, які приймають і інші органи влади та є обов'язковими до виконання, наприклад, акти органів виконавчої влади.

Т.О. Білозерська визначає поняття «публічна адміністрація» як систему органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації у випадку передачі ним органами виконавчої влади та місцевого самоврядування частини своїх повноважень та інші суб'єкти, які здійснюють публічно-управлінські функції, сукупність організаційних дій та заходів, які виконуються ними у певних рамках, визначених законом, з метою досягнення публічного інтересу та надійного забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Такий підхід розширяє коло суб'єктів «публічної адміністрації» недержавними суб'єктами у випадку передання їм владних повноважень [6, с. 12].

Узагальнення наведених підходів показує: «публічна адміністрація» не зводиться лише до органів державної влади. У вітчизняному праворозумінні це і інституції виконавчої влади, і органи місцевого самоврядування, і інші суб'єкти (у т.ч. державні/комунальні підприємства та приватні організації), яким законом чи рішенням про делегування надано владні повноваження. Вона має подвійний вимір: інституційний (система суб'єктів) і функціональний (діяльність у публічних інтересах), здійснюється на підставі закону, поєднує управлінські рішення, надання послуг, контроль/нагляд і застосування заходів примусу з процесуальними гарантіями.

З урахуванням вище викладеного, зазначимо, що **органи публічного управління педосферою в Україні** – це визначене законом коло суб'єктів публічної адміністрації, що формують і реалізують політику у сфері охорони, раціонального використання та відновлення ґрунтів, а також управління ризиками їх забруднення.

До числа органів публічного управління педосферою в Україні належать: центральні органи виконавчої влади, військові/військові адміністрації й органи місцевого самоврядування, спеціалізовані агенції/фонди та підвідомчі служби, а також залучені на підставі делегування установи й організації. Їхні основні повноваження охоплюють нормотворчість і планування, ведення кадастрів та моніторингу (у т.ч. GIS/MRV), дозвольно-реєстраційні процедури, контроль і нагляд, запровадження тимчасових обмежень користування, організацію та фінансування ремедіації, координацію з розмінуванням, інформування населення, а також ініціювання відшкодування шкоди й притягнення порушників до відповідальності.

Розглянемо повноваження окремих суб'єктів публічного управління педосферою в Україні.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства» від 21 липня 2025 р. № 903 визначено повноваження Міністерства еко-

номіки, довкілля та сільського господарства. До їх числа належать: 1) формує та реалізує державну політику щодо моніторингу та родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; 2) забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) в АПК за дотриманням земельного законодавства, використанням і охороною земель та родючістю ґрунтів; 3) розробляє рекомендації та заходи щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування агрохімікатів, а також механізми економічного стимулювання заходів із використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів [7].

Післявоєнне відновлення вимагає окремої державної політики відновлення педосфери: масштаби деградації ґрунтів – від забруднення вибухонебезпечними предметами й важкими металами до ерозії, ущільнення та втрати гумусу - перевищують можливості розпорошених повноважень. Мінекономіки, довкілля та сільського господарства має отримати мандат на формування й реалізацію такої політики з чіткими цілями до 2030/2035 років і регіональними планами, що узгоджують розмінування, відбудову, водне господарство та аграрні практики.

Ключовим інструментом стане єдиний державний реєстр пошкоджених і забруднених ґрунтів - геопортал із результатами розмінування, агрохімічних обстежень, картами ерозійної небезпеки та «червоним списком» ділянок, де господарювання можливе лише після ремедіації. Це забезпечить прозору пріоритизацію інвестицій і контроль прогресу.

В той же час, вважаємо, що повноваження Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства є досить обмеженими в педосфері. Положення № 903 [7] справді дає Мінекономіки, довкілля та сільського господарства лише фрагментарний «ґрунтовий» мандат. У тексті прямо згадано «моніторинг та родючість ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення», тоді як інші норми стосуються загальної екополітики, земельних відносин і меліорації - без окремого блоку про відновлення/ремедіацію ґрунтів як таких. Тобто педосфера зводиться радше до агрородючості на с/г землях, а не до цілісної політики для всіх типів ґрунтів (у т.ч. урбанізованих, промислових, воєнно уражених). Операційні важелі також розпорошені. За урядовим Порядком проведення моніторингу земель і ґрунтів [8] моніторинг земель і ґрунтів здійснюють багато органів (Держгеокадастр, ДЕІ, ДСНС тощо), причому власником і держателем автоматизованої системи моніторингу визначено саме Держгеокадастр, а не МЕДСГ. Це обмежує можливість міністерства централізовано керувати даними й швидко запускати цільові програми відновлення педосфери. Навіть із урахуванням координації гуманітарного розмінування (яку веде Мінекономіки) – зняття мін не дорівнює відновленню ґрунтів: воно не вирішує проблем важких металів, вибухових залишків, дегуміфікації, ущільнення тощо. У Положенні № 903 [7] відсутні повноваження зі створення реєстру забруднених ділянок, встановлення обов'язкових стандартів (методик) ремедіації, чи порядку повернення органічної речовини у ґрунт у межах циркулярної економіки.

Саме тому, вважаємо за необхідне надати Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства більш ширше коло повноважень та доповнити перелік наступними:

1) має затверджувати обов'язкові стандарти та техрегламенти ремедіації: від фітормедіації та біомеліорації до застосування біовугілля, компостів, вапнування та рекультивації порушених земель. Уніфіковані методики підвищують якість проєктів, полегшають держзакупівлі та залучення донорських коштів;

2) здійснює нагляд за родючістю та протиерозійними заходами та слід посилити: запровадити обов'язкові плани управління ґрунтами для великих землекористувачів і післявоєнних будівельних проєктів (Soil Management Plan), надати повноваження на приписи й санкції за порушення, а також вимагати протиерозійні практики на схилах і в зонах ризику;

3) здійснює облік біогеохімічних бюджетів: державний вуглецевий і азотний баланс ґрунтів (SOC, N/P) має стати частиною офіційної звітності та планування кліматичної, водної й відходової політики. Це дасть змогу вимірювати ефект від заходів і монетизувати екосистемні послуги;

4) веде реєстр забруднених ділянок, встановлення обов'язкових стандартів (методик) ремедіації, чи порядку повернення органічної речовини у ґрунт у межах циркулярної економіки.

Окремий блок повноважень має забезпечити циркуляцію органічної матерії та поживних речовин: правила повернення в ґрунт компостів, дигестату біогазових установок, гігієнізованих осадів стічних вод і золи біомаси з чіткими лімітами забрудників, маркуванням якості та цифровим паспортом партій. Так ми скоротимо залежність від мінеральних добрив і зменшимо втрати N і P у водні об'єкти.

Водний компонент педосфери потребує права погодження проєктів, що відновлюють зв'язок «вода–грунт»: ренатуралізація водно-болотних угідь, інфільтраційні ландшафти, терасування, лісосмуги й мікрозатримання стоку. Пріоритет «вода в ґрунті» підвищить стійкість до посух і зменшить ерозію.

Для деокупованих територій варто запровадити екстрені пілоти з ремедіації та обстежень зі спрощеними процедурами, типовими техпроєктами «швидкого відновлення» й цільовою підтримкою фермерів. Це прискорить повернення земель у безпечне та продуктивне використання.

Державна політика педосфери має прямо закріпити управління кругообігами: вуглецевим (програма нарощення SOC через покривні культури, агролісівництво, біовугілля та платежі за екосистемні послуги), азотно-фосфорним (обов'язкові Nutrient Management Plans, коферментація гною та рослинних решток, повернення фосфору з осадів, ліміти втрат N до води й повітря), водним (інфільтрація, уповільнення стоку, зрошення, що «працює на ґрунт») і матеріальними потоками (циркулярні добрива в регуляторних «коридорах»).

Фінансування слід зосередити у Фонді відновлення ґрунтів із грантами на ремедіацію, компенсаціями за екосистемні послуги та податковими стимулами для обладнання компостування, біогазу, виробництва біовугілля. У поєднанні з даними з реєстру та бюджетів елементів це створить керовану систему, де ресурси йдуть туди, де дають найбільший екологічний і економічний ефект.

Наступним суб'єктом публічної адміністрації, який наділений широким колом контроль-наглядових повноважень є Державна екологічна інспекція. До її повноважень в педосфері належить:

1) здійснює держнагляд (контроль) за дотриманням законодавства в частині охорони земель: консервація деградованих/малопродуктивних земель; запобігання забрудненню земель хімічними й радіоактивними речовинами, відходами та стічними водами; дотримання екологічних вимог при наданні земель у власність/користування;

2) проводить перевірки із інструментально-лабораторним контролем, складання актів і надання обов'язкових приписів щодо усунення порушень із подальшим контролем їх виконання;

3) здійснює лабораторний аналіз стану забруднення земель (у т.ч. радіоактивного), зокрема під час аварій, НС та в умовах збройної агресії; обстеження об'єктів для розрахунку збитків;

4) здійснює відбір проб ґрунтів під час заходів контролю (регламенти/інструкції інспекції) та застосування затверджених порядків відбору проб на деокупованих/розмінованих агролокаціях;

5) складає протоколи про адмінправопорушення, накладення стягнень; звернення до суду щодо обмеження/зупинення діяльності, що порушує вимоги охорони земель;

6) здійснює розрахунок і пред'явлення вимог/позовів про відшкодування шкоди, збитків і втрат, у т.ч. за Методикою визначення шкоди, завданої землі та ґрунтам (воєнні дії, НС);

7) провадить огляд (обстеження) місць заподіяння шкоди довкіллю внаслідок НС та збройної агресії РФ [9].

До повноважень Держгеокадастру щодо ґрунтів/земель (у частині, де є прямий зв'язок із якістю ґрунтів і їх охороною) належать:

1) веде та адмініструє Державний земельний кадастр (ДЗК) і надає відомості з нього; склад даних ДЗК включає дані про якісний стан земель та бонітування ґрунтів;

2) організовує виконання робіт із землеустрою та оцінки земель для внесення відомостей до ДЗК (що охоплює показники якості ґрунтів і бали бонітету);

3) проводить моніторинг земель та заходи з охорони земель (антиерозійні та інші), а також бере участь у відповідних державних і регіональних програмах;

4) забезпечує публічний моніторинг земельних відносин (держатель АС ПМЗВ – Держгеокадастр); адміністратор цієї системи - ДП «Центр ДЗК» у сфері управління Держгеокадастру;

5) здійснює державну інвентаризацію земель та формує/веде державні фонди/реєстри землевпорядної документації, що містять якісні характеристики ґрунтів [10].

На мою думку, для оцінки ефективності виконання відповідних заходів та раціонального використання цільових бюджетних коштів педосфери особливо в умовах післявоєнного відновлення необхідним є активізація громадського контролю. Громадський контроль у педосфері – критично необхідний у післявоєнний період, бо масштаби втручань і обсяг цільових бюджетних коштів безпрецедентні. Публічний нагляд – менше ризики формалізму й корупції, підвищує довіру громад до відновлення та дисциплінує виконавців: кожен захід з ремедіації ґрунтів має бути не лише виконаний «за актом», а й дати вимірюваний екологічний ефект.

Оцінювати слід не процес, а результат. Громадськість має мати інструменти, щоб співвідносити витрати з поліпшенням стану ґрунтів: зростанням запасів органічного вуглецю (SOC), зниженням вмісту забрудників (у т.ч. залишків вибухових речовин і важких металів), скороченням ерозійних втрат, поліпшенням інфільтрації та водоутримання, зменшенням втрат азоту й фосфору у водні об'єкти. Саме ці показники мають ставати критеріями ефективності для розпорядників коштів.

Прозорість даних – базова умова контролю. Результати агрохімічних обстежень, протоколи відбору проб, лабораторні звіти з QA/QC, межі проєктів рекультивації та їхні кошториси повинні публікуватися у відкритих машиночитних форматах на геопорталі з трекінгом прогресу по кожній ділянці. Паспорт кожного проєкту відновлення ґрунтів має містити цілі, методику, бюджет, підрядників і цільові індикатори з базовими й цільовими значеннями.

Механізми громадського контролю мають бути регулярними, а не епізодичними. Це – публічні наглядові ради при центральних і регіональних органах, «гарячі лінії» й електронні приймальні для скарг із обов'язковими строками реагування, відкриті звіти підрядників, а також громадянська наука: навчання місцевих громад стандартам відбору проб ґрунту, залучення незалежних лабораторій і спільні огляди відновлених ділянок.

Підзвітність потребує зовнішньої верифікації. Передбачте обов'язкові незалежні аудити й камеральні перевірки вибірки проєктів, перехресну валідацію польових даних із дистанційним моніторингом (супутники, БПЛА), випадкові контрольні заміри «таємного інспектора». За не досягнення заявлених результатів – штрафи, повернення коштів, чорні списки підрядників; за досягнення або перевищення – преміальні виплати за результат.

Бюджетна прозорість повинна простежуватися від планування до оплати. Всі закупівлі – у відкритих системах, з оприлюдненням договорів і специфікацій, порівнянням цін із референсними бенчмарками. На кожен «ґрунтовий» проєкт – помісячний касовий план і звіт про виконання, у т.ч. про фактичну вартість 1 га ремедіації чи 1 т підвищеного SOC.

Важливо мінімізувати конфлікти інтересів. Посадовці та експерти, які ухвалюють рішення щодо фінансування, мають декларувати зв'язки з підрядниками; протоколи засідань, технічні завдання та оцінювальні листи публікуються; діє «оохолоджувальний період» для переходу з органів влади до підрядників і навпаки.

Нарешті, громадський контроль має бути інклюзивним і безпечним. До процесу слід системно залучати фермерів, місцеві громади й ВПО, забезпечуючи доступною мовою інструкції, карти ризиків і графіки робіт. На деокупованих територіях громадські огляди узгоджуються з вимогами безпеки (розмінування) та проводяться в супроводі фахівців. Лише за таких умов публічні кошти в педосфері перетворюються на довгострокову родючість і стійкість ландшафтів, а не на короткочасні «акти виконаних робіт».

Висновки. Отже, **інституційна архітектоніка управління педосферою** – це цілісна система суб'єктів публічної влади та заінтересованих сторін, їхніх компетенцій і відповідальності, процедур планування, моніторингу, нагляду й фінансування, а також даних та інфраструктури (реєстри, геопортали, лабораторні мережі), що у взаємодії забезпечують охорону, відновлення й раціональне використання ґрунтів на всіх категоріях земель у межах визначеного правопорядку.

Пропонуємо виокремити наступні особливості інституційної архітектоніки управління педосферою:

1) багаторівневність і координація: національний, регіональний і місцевий рівні; міжвідомча взаємодія органів політики, нагляду та кадастру;

2) чітке розмежування компетенцій: нормотворення, реалізація, контроль, судовий та квазі-судовий захист; RACI-модель ролей;

3) нормативна стратифікація: від конституційних засад і законів до підзаконних актів, технічних регламентів, стандартів відбору/аналізу ґрунтів (QA/QC);

4) ризик-орієнтованість: пріоритизація територій за небезпекою (ерозія, забруднення, воєнні ураження), пропорційність заходів та ресурсів;

5) інструментальна інтеграція (Soil/Nutrient Management Plans), ремедіація, рекультивація, протиерозійні програми, SEA/EIA;

6) державний нагляд, відшкодування шкоди, незалежний аудит, громадський контроль і прозорість бюджетів «ґрунтових» проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колпаков В.К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 102–104. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf.
2. Світличний О.П. Суб'єкти публічної адміністрації: сучасний вимір. *Business Law Electronic Resource*. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/subjects-of-public-administration>.
3. Шуліка Є.Є. Система суб'єктів публічного адміністрування за діяльністю комерційних банків України в особливий період. *Київський часопис права*. 2025. № 2. С. 314–322. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2025.2.42>.
4. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч. у двох томах: Том 2. Особлива частина. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2009. 600 с.
5. Патерило І.В. До розуміння сутності та змісту категорії «публічна адміністрація». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. № 9-1. С. 83–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_9-1_27.
6. Білозерська Т.О. Адміністративно-правові засади співробітництва України та Європейського Союзу в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т.О. Білозерська; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 24 с.
7. Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2025 р. № 903. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2025-%D0%BF#Text>.
8. Про затвердження Порядку проведення моніторингу земель і ґрунтів: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від від 23 липня 2024 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-2024-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>.
10. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>.